

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

Magyar irodalomtörténeti vonatkozású cikkek.

A Szent István Akadémia Értesítője. 1930. évf. Perényi József: *A „Boldogasszony anyánk“ kora és szerzője.* (A Sz. István-akadémiában 1927 dec. 2-án tartott előadás.) A szerző megállapítása szerint a „Boldogasszony anyánk“ kezdetű, eddig XVII. századbelinek tartott kath. egyházi éneket Szentmihályi Mihály (szül. 1724) egri kanonok írta, s először Egyházi énekeskönyv c. 737 lapra terjedő és 948 éneket tartalmazó munkájában 1797-ben, Egerben adta ki.

Akadémiai Értesítő. — 1931. évf. 1—4. sz. Berzeviczy Albert: *A százéves Akadémia.* A M. T. Akadémia történetének s szervezetének ismertetése az alapítás százéves fordulója alkalmából. — U. a. *Kisfaludy Károly halálának századik évfordulója alkalmából.* Ünnepi megemlékezés. — Császár Elemér: *Jelentés a Weisz Fülöp jutalomról.* Az erre illetékes bizottság számbavéve az 1925—1929. évkörré eső költői termést: a jutalomra Harsányi Kálmán „munkáit“ találta legérdemesebbnek.

Budapesti Szemle. — 1931. évf., 1. sz. Marczali Henrik: *Gr. Széchenyi Ferenc utazása Angliában.* (I.) Széchenyi István gr. atyja 1878-ben, neje és titkára kíséretében Angliába utazott. Ez útról igen terjedelmes, sok részletre kiterjedő naplót vezetett, melyet többször is átdolgozott, hogy az mint „protocollum“ lehetőleg teljes legyen. Emellett az angol élet és jellem megismerése volt főcélja s erről több németnyelvű értekezésben számol be. (Közülök e cikk a „Megjegyzések Angliáról“ s az Észrevételek címűt ismerteti.) — Császár Elemér: *Szendrey Júlia.* Hosszabb tanulmány a Petőfiné személynével kapcsolatos vitás kérdésekről. (A Mikes-féle Szendrey Júlia c. könyv megjelenése alkalmából). E szerint: 1. nem igaz, hogy Szendrey Júlia hiúságból és számításból lett Petőfi felesége; 2. nem igaz, hogy férjét behajszolta a nyilvános szereplésbe, a forradalmi mozgalmakba, szenvedélyes, szélsőséges tettekbe. Júlia, a hitves nemcsak méltó volt Petőfihez, hanem az az asszony volt, akire Petőfinék szüksége volt; 3. A második házasságot illető mende-mondákra nézve az igazság az, hogy Júlia, mikor letette az özvegyi fátyolt, nemcsak Petőfiné szünt meg lenni, hanem megszünt érdekelni a tudományt is. Elérkezett az ideje, hogy az irodalomban többé ne essék szó Horvát Árpádnéről, csak Szendrey Juliáról és Petőfi Juliskájáról. — 2. sz. Marczali Henrik: *Gr. Széchenyi Ferenc utazása Angliában.* Az 1787-ből származó napló befejező részének ismertetése. (Érdekes, hogy az iratokban csak e három magyar szó fordul elő: „Édes, drága anyácskám!) — Bajza József: *Szerb költők magyarul.* Vaj-

dasági magyar, horvát és szerb kritikusok észrevételei a szerzőnek szerb költők magyar fordításait ismertető tanulmányára. — Berzeviczy Albert: *Kisfaludy Károly emléke*. Elnöki megnyitó beszéd a M. T. Akadémia centenárius ünnepén. — Voinovich Géza. *Kisfaludy Károly*. Megemlékezés a jeles íróról, halála százéves fordulójában a M. T. Akadémiában. — 3. sz. Berzeviczy Albert: *Kazinczy éve*. Kazinczy munkája egyértelmű volt veszendőnek indult nyelvünk megmentésével. Az ő emlékének kultusza az engesztelő igazságszolgáltatás műve is. — Ravasz László: *A lélek embere*. Emlékezés Prohászka Ottokárra. — Áprily Lajos: *Bajza József emlékezete*. Utalás a Bajza és Petőfi költészete közti szellemi kapcsolatra. — 4. sz. Rubinyi Mózes: *Tóth Kálmán (1831—1931)*. Rövid, összefoglaló írói arckép. — Havas István: *Tóth Kálmán emlékezete*. Centenárius megemlékezés a költőről a Petőfi-társaság ünnepi lakomáján. — 5. sz. Kéky Lajos: *A mult estendő magyar drámairodalma*. Jelentés a M. T. Akadémia 1931. évi Vojnitsérmének odaitélése tárgyában. A bizottság javaslata szerint a kitüntetésre Hunyady Sándor Feketeszarú cseresznye c. 3 felv. színjátéka érdemes. — 6. sz. Herczeg Ferenc: *Gr. Széchenyi István és a „Világ“*. Széchenyi a jövőbe látó államférfiak közé tartozik. Nem egy jóslata megdöbbentő módon beteljesült. — Fáy Ilona: *Alkonyat*. Regény Berzsenyi Dánielről. — Császár Elemér: *Faj és felekezet a Felújulás korának irodalmában*. Farkas Gyula: *A magyar romantika c. könyvének tanulmányszerű bírálata*. — 7. sz. Takáts Sándor: *Harc az opera-előadások ellen a régi Nemzeti Színházban*. Hosszabb értekezés a címben írt tárgyról, különös tekintettel Schodelné Klein Rózsi, híres operaénekesnő szerepére. — Fáy Ilona: *Alkonyat*. Regény Berzsenyi Dánielről (folyt.). — Farkas Gyula: *A magyar romantika megoldatlan problémái*. Válasz Császár Elemérnek a szerző (A magyar romantika c.) könyvéről írt bírálatára. — 8. sz. Vargha Damján: *Szent Imre-problémák (I.)*. A kódexirodalom körébe vágó hosszabb tanulmány. — Olay Ferenc: *Sayous Ede levelezéséből*. Adatközlés. — Császár Elemér: *A százéves Csongor és Tünde*. Alkalmi felolvasás. — Hankiss János: *Az első nemzetközi irodalomtörténeti kongresszus*. Az 1931. év májusában tartott irodalomtudományi kongresszus előadásainak rövid ismertetése. — Császár Elemér: *Válasz Farkas Gyulának*. Felelet Farkas Gyulának a BSz. 1931. ápr. számában megjelent észrevételére. — Fáy Ilona: *Alkonyat*. Regény Berzsenyi Dánielről (folyt.).

Debreceni Szemle. — 1930. évf. 7. sz. Hankiss János: *A XVIII. század a magyar irodalomban*. A tárgyra vonatkozó újabb irodalom figyelemrevételével készült áttekintés. — Kardos Albert: *Kazinczy fogsága naplója — forradalmi szolgálatban*. Kazinczy fogsága naplója először Vahot Imrénnek 1848. évi Országgyűlési emlék c. kiadványában jelent meg. E mű tartalmával függnek össze azok a jegyzetek, melyeket Kazinczy Szirmay Antalnak *Historia conspirationis Martinoviciana* c. munkájához csatolt s amelyeket Szirmay művével együtt 1918-ban újból kiadott Braun Soma ily címen: „Az első magyar köztársasági forradalom 1795 május 20“. — 9. sz. Tabéry Géza: *Követség Erdélyből*. (Részletek a szerzőnek az erdélyi irodalom állapotát ismertető, — 1930 október havában, — Debrecenben tartott előadásából.) A Szépműves Céh megindulásával kezdődött el az erdélyi regényirodalom termékeny korszaka; az írók anyagi érdekeinek gondozását pedig a Kemény János báró marosvégi kastélyában megalakult Erdélyi Helikon vette pártfo-

gásába. — Kardos Albert: *Csokonainak babér, Kazinczynak borostyán*. Kazinczy kifogásolta, hogy Csokonai versében a „laurus“ magyar nevéül a „babér“-t használta, szerinte a latin növénynev magyar megfelelője: borostyán. E vitával függött össze Csokonainak „Értekezés a baberről vagy A babér apológiája“ c. elveszett dolgozata. Jávorka Sándor újabban megjelent Magyar Flórája szerint: a babérfa = Laurus, a borostyán = Hedera; de u. itt olvasható az a megjegyzés is, hogy a babért régen borostyánnak is hívták. — Brachfeld Olivér: *Magyar keresztetek egy spanyol lovagregényben*; u. a.: *Magyarországi lovagjáték egy portugál balladában*. Adatközlés. — 1931. évf. 1. sz. Kardos Albert *Csokonai stremlékei*. A címben írt tétel ismertetészerű tárgyalása. — Brachfeld Olivér: *Irodalomtörténet és pszichoanalízis*. A pszichoanalízis kortünet. Divatbáhozója: Freud; találmánya: az homoeosexe. — 3. sz. Molnár József: *Jókai második párizsi útja*. Jókai 1900 május 28-tól június 14-ig tartózkodott a világkiállítás alkalmából Párizsban s ott meleg ünneplésben volt része. — Dömötör Sándor: *Vörösmarty, a mese és Jókai*. Vörösmarty A kecskebőr c. novellájának egyes motívumai egyeznek Jókai Csalóka Péterének kalandjaival. — Hungarus Viator: *Magyar vonatkozású könyvek a francia könyvtárban*. Adatközlés.

Deutsch-Ungarische Heimatsblätter. — 1931. évf. 1. sz. Johann Koszó: *Ungarische Romantik*. Farkas Gyula. A magyar romantika c. könyvének ismertetése. — Josef Trostler: *Ungarns Eintritt in das Literarhistorische Bewusstsein Deutschlands* (folyt.). A nyugati köztudatban a magyarság eleinte gyűlölet tárgya. Később keresztény-hősi erényeiért megkedvelik, a XVI—XVII. századtól kezdve szellemi életét is fölfedezik. — Fritz Valjavec: *Zwei Briefe von G. H. Pertz an Stephan Horváth*. Pertz György Henrik német történétíró (1795—1876.) két német nyelvű levele Horváth István magyar történétíróhoz: 1821-ből és 1825-ből.

Egyetemes Philologiai Közlöny. — 1931. évf., 1—4 sz. Tolnai Vilmos: *Adatok Széchenyi és Arany viszonyához*. Érdekes egybevetések Arany Széchenyi-ódájának és Vojtinájának forrásaira nézve.

Erdélyi Helikon. — 1930. évf., 8. z. Németh Andor: *Ady örök fiatalága*. Ady fiatalága überfiatalság, következetesen végig gondolt és nagy művészi erővel megvalósított magatartás. — Szász Endre: *Erdélyi színjátszás*. A jövő iránya az erdélyi színeszetet illetőleg: a kevesebb, de jobb színház. — Sziklay Ferenc: *A magyar színjátszás Csehszlovákiában*. Leszállított színvonalal s a Színpártoló Egyesület anyagi támogatásával valahogy még teng-leng a magyar színészet Csehszlovákiában, hogy meddig, azt nem lehet tudni, mert a gazdasági válság egyre krónikusabb jelleget ölt. — R. Nagy András: *A magyar színjátszás Jugoszláviában*. Körülbelül másfél esztendeje annak, hogy a hatóságok nem engedélyezik a magyar szót a műkedvelő színpadokon, így tehát nemcsak a hivatásos magyar színjátszás, hanem a magyar műkedvelés is megszűntnek tekinthető a Délszláv Királyságban. — Schöplín Aladár: *A budapesti színház helyzete*. A budapesti színházban bajok vannak, de ezek nem érintik az intézmény ütőereit. Maga az intézmény egészséges. Színházak megbukhatnak, a színház megmarad. — Szász Endre: *Emlékezés Török Gyulá-*

ról. Pillantás a világháborúelőtti Kolozsvár irodalmi életére. — 10. sz. Deida Jenő: *Szaboieska Mihály*. Neorológ. — 1931. évf., 4. sz. Kovács László: *Ambrus Zoltán*. Bár pompás regényei és elbeszélései vannak, mégis kimondottan kritikai szellem. Irodalmi ideáljai: Flaubert és Maupassant. Ambrus „franciásságának“ nagy hatása volt a magyar irodalomban.

Erdélyi Múzeum. — 1930. évf., 10—12. sz. Gróf Teleki Domokos: *A marosvásárhelyi Teleki-könyvtár története*. Gróf Teleki Sámuel (1739—1822), egykori erdélyi kancellár 1811-ben kelt végrendeletéből megállapítható, hogy a tőle alapított marosvásárhelyi Teleki-könyvtárt — halála után — „jogi személy“-nek óhajtotta tekintetni. Sajnos, az alapító leszármazói, kik egyben a könyvtár kúrátorai is voltak, másképp fogták fel a dolgot. Ebből hosszú per keletkezett, amely 1885-ben az alapítvány jogi természetét illetőleg kedvezőtlen döntéssel végződött. Később gróf Teleki Sámuel v. b. t. t., 1913-ban közjegyzői okiratba foglalt alapító levelével új jogi személyt létesített „Gróf Teleki Sámuel volt erdélyi kancellár és dédunokája, gróf Teleki Sámuel v. b. t. t., gróf Teleki-könyvtár alapítványa“ címen. A jogi személyekre vonatkozó és ma érvényben lévő törvény alapján a marosvásárhelyi törvényszék 1925 január 17-én kelt végzésében elrendeli a Teleki-könyvtár-alapítványnak a jogi személyek lajstromába való bejegyzését. — Hofbauer László: *A Remény című zsebkönyv története* (1839—41). Megállapítható, hogy a Remény c. zsebkönyv költői, főleg Kriza és Szentiváni, még Petőfi fellépése előtt eltaláltak a népdalok igazi természetes hangját; továbbá, hogy hatása Gyulai Pál líráján is meglátszik. Melleles megjegyezve Gyulai anyai nagybátyja Hajos János is dolgozott a Remény-be. [A cikk a zsebkönyv munkatársainak álneveit is megfajti.] — Szigethy Béla: *Rovásírás a bögözi freskón*. A bögözi (udvarhelymegyei) református templom falfestményén egy 1530-ból származó rovásírásos sor látható. Megfejtője szerint talán az alsó képsor renoválójának nevét („Atyai István“) jelenti. — Szabó T. Attila: *Balogh Józsi balladájának változatai*. Adatközlés. — Rajka László: *A német „Liliomfi“ közrejtője*. Jókai egy adata szerint Nestroy bécsi színiigazgatónak (aki Umsonst c. darabjában Liliomfit plagizálta) állítólag „bizonyos K. magyar táncos adta át (Szigligeti darabját) mint francia fordítmányt“. — Ferenczi Miklós: *Az erdélyi magyar irodalom bibliográfiája (1929. év)*. Részletes könyvészeti egybeállítás. — 1931. évf., 1. sz. Gyulai Farkas: *A Döbrentei-pályázat és a Bánk bán*. Se Ferenczi Zoltának, se másnak nincs joga azért, mert a költő Katona elküldte 1814-ben valami úton a messze Kolozsvárra szánt kéziratát, annak megérkezését oly kétségtelennek tartani, hogy ez alapon a bíráló bizottságot éles megróvásnak tegye ki. — Rajka László: *Jókai: „Török világ Magyarországon“ c. regénye*. Részletes elemzés alapján megállapítható, hogy Jókai „lényeges eseményt nem változtatott meg“, történelmi forrásait kellő tiszteletben tartotta, sőt Csereit talán túlságos híven is követte. Hibája azonban, hogy a *Törökvilág*... egy cím alatt két regényt tartalmaz; az egyik erdélyi előzményekkel együtt a havasalföldi fejedelemsné története, a másik Béli Pálé. — Nagy Géza: *A legújabb Bethlen-irodalom*. A címben írt tétel kritikai áttekintése különös tekintettel a Szekfű—Rugonfalvi-vitára. — Kristóf György: *Zsidó, görög és latin gyászversek Bethlen Gábor temetésére*. — Adatközlés. — 4—6. sz. Szabó T. Attila: *Az Erdélyi Múzeum Vadadi Hegedüs-*

kódexe. A Dézsi Lajostól Gaál-kódexnek nevezett XVIII. századi kéziratok könyv ismertetése. Köröspataki János Erdélynek és Magyarországnak szörnyű romlásáról... c. történelméről és a „Kolozsvár szabadulásáért való hálaadó ének”-nek közlése. — Gianola Albert: *Marsigli Ferdinánd és Erdély.* Ertekezésszerű, összefoglaló dolgozat a jeles tudós halálának kétszázéves fordulójára alkalmából. [Olaszból fordította: Gauder Andor.] — Kántor Lajos: *Hídvegi gróf Mikó Imre szövege 1856-ban.* Az Erdélyi Múzeum megalakulása érdekében fontos buzdító irat szövegének második teljes kiadása. — Csúry Bálint: *Adatok Kalmár György életéhez.* — Hofbauer László: *Szilágyi Ferenc szerepe Szentiváni Mihály életében.* Adatközlés.

Etnographia. — 1930. évf. 3—4. sz. Kerényi Károly. *A csodaszarvas az Ezerégynap-ban.* Az arab Ezerégyjellel versenyez, ha nem is gazdagságban, közvetlen emberi érdekességben a perzsa Ezerégynap. Az itt előforduló szarvasmese lehetővé tette, hogy ennek az útját kövessük Középkorszakból Nyugateurópába. Ezzel talán fény derül egy másik mítikus mesemotívum vándorlására is, amelyet a magyarság ösvallásával hozott magával Keletről, s amely ugyancsak eljutott a szélső nyugati lovagepika körébe. Az idetartozó vizsgálatból kitűnik, hogy a szarvasmondát nem tekinthetjük kizárólagosan magyar eredetűnek. Bizonyára nem egy nép vallotta magáénak éppen Irán térségében, ahonnan az út mindig nyitva állt Perzsiába. A keresztény-magyar elbeszélés pogány eredete megállapítható abból is, hogy egy bizonyos ponton csak az Ezerégynap és az eredetmonda egyeznek, a legenda: nem. Az összehasonlítás arról is meggyőzhet, hogy a magyar szarvasmonda — az 5 évi tartózkodás s a nőrablás nélkül tekintve — nem irodalmi kompiláció eredménye, hanem csak ezekkel egyesítve lett azzá. Ennek a kompilációnak célja is nyilvánvaló: a totemisztikus leszármazás helyett a tisztán emberi néprajzi szempontjait viszi be a nőrablás motívumául az eredetmondába. Lehet, hogy a XI. századi Gesta Ungarorum írója volt az, aki a totemisztikus eredetmondát keresztény szempontból megtisztította s a nőrablás emberi motívumával egyesítette. — Heller Bernát: *Mikszáth, Barrios: A mese és a legenda.* Az a tréfás mese, mellyel Mikszáthnál Szlámcsik homonai fiskális Kozsibrovcsky grófot az emberi élet szakairól kioktatja, nem a magyar író egyéni leleménye, hanem két évezred óta kimutatható, Babrios és Simon ben Eleázár történelmi szerzői nevéhez is fűződő, mindkettőjüknél valószínűleg jóval régebbi hagyományban gyökerezik. — Köhler Aladár: *Szápáry Péter mondája* (II. és bef. közl.). A Szápáry-monda alapjában magyar tárgyú alkotás és irodalmi megjelenésében a magyarországi németnyelvű irodalom egyik legszebb novellája. — 1931. évf. 1. sz. Rapaics Rajmund: *A magyar virágnyelv.* A múlt században egész Európában nagy keletje volt a virágnyelvnek; bizonyították ezt a nagy számmal megjelent kis „virágnyelv”-ek. Azonban mivel sem az irodalomtörténet, sem a tudományos irodalom nem méltatta figyelmére, legnagyobb részük nyomtalanul elveszett. A Nemzeti Múzeum birtokában levő első magyar virágnyelv 1852. jelent meg s szerzője Kassay Adolf; terjedelme 52 lap. A virágnyelveken mindenütt kimutatható a költők hatása; a virágnyelvek írói többnyire versekből szedezték össze virágkulcsukat. A régebbi századoknak is volt virágnyelve, de akkor nem szerelmi, hanem vallási vonatkozású volt. Magyar nyelven Pécsi Lukács írta meg a vallási virágnyelvek könyvét. Német forrás alapján készült munkája 1591-ben, Nagyszombat-

ban jelent meg s címe: „Az keresztyén szűzeknek tisztességes koszorúja, melyben minden ő jóságos erkölcsük az közönséges virágok által kijelentetnek és képezetnek.“ Hogy a virág elnevezés jelképes eredete tovább is nyomozható, mutatja a középkori Mária-kultusz, melyben Máriát neveztek virágnak.

Evangélikus Családi Lap. — 1931. évf. 10—11. sz. Raffay Sándor: *Gyóni Géza* (I.). Ünnepi megemlékezés az orosz fogságban elhunyt magyar költőről. (A költő diákkori öngyilkossági kísérletének hiteles leírása.)

Győri Szemle. — 1930. évf. 7—8. sz. Horváth Konstantin: *Szegedy Róza levelei Kisfaludy Sándorhoz a győri csata idejéből.* (II. és bef. közl.) Németnyelvű adatközlés. — Tolnai Vilmos: *Katona József levele Kisfaludy Károlyhoz* (1820. XII. 7.); Gálos Rezső: *Toldi Ferenc levele Kisfaludy Sándorhoz* (1832. VI. 29.); Timár Kálmán: *Kisfaludy Sándor síremléke.* Adatközlések. — 9—10. sz. Fára József: *Kisfaludy Sándor ifjúkori költeményei;* Gálos Rezső: *Kis János kiadatlan emléksorai;* u. a.: *Kreskay Imre egy verse a Pannonhalmi Enekeskönyvben* (1796). Adatközlések. — 1931. évf. 1—3. sz. Gálos Rezső: *Pázmány Horváth Endre levele és verse Kisfaludy Sándorhoz.* Adatközlés. — Jenei Ferenc: *Győr és a magyar irodalom.* Adatközlés.

Irodalomtörténeti Közlemények. — 1930. évf. 4. sz. Nagy József: *Új elmélet az irodalomtörténetről.* Thienemann Tivadar Irodalomtörténeti alapfogalmak c. munkájának tanulmányserű bírálata. „Thienemann érdeme, hogy ráirányítja figyelmünket arra a körülményre, hogy az irodalmi mű körül egy nagy és gazdag társadalmi, szellemi folyamat alakul ki, amely szerző, mű és közönség kapcsolatában áll. — Timár Kálmán: *Domonkos-rendi magyar kódexek* (II. és bef. közl.). A „valószínűleg“ domonkos-rendi (Krisztinalegenda, Virginia-kódex, Bod-kódex, Thewrewk-kódex), a „vitatott“ domonkos-rendi kódexek (Löweni Mária-siralom, Jordánszky-kódex) és a Ferences kódexekkel érintkező domonkos kódexek (Winkler-k., Példák könyve, Virginia-k., Bod-k., Érsekújvári-kódex) ismertetése. — Romhányi Gyula: *A magyar politikai vígjáték fejlődése* (II., bef. közl.). Az abszolutizmus korának legfigyelemreméltóbb politikai vígjátéka Madách Imrétől a Civilizátor. Ennek főproblémája a Bach-féle öszbirodalom kérdése és a nemzeti politika; a kiegyezés utáni korszak idetartozó nevezetesebb darabjai: Berczik Árpádtól A fertálmágnások, Népszerűség, Bach-huszárok, Protekció, Miniszterválság, Szigligetitől a Kortesnők, Toldy Istvántól a Jó hazafiak, Új emberek, Tóth Kálmántól Nők az alkotmányban és Herczeg Ferentől Kéz kezét mos. A kiegyezés utáni társadalom szatirikus rajzolását Berczik kezdte meg, az ő gyakorlatában nyugszik is el a műfaj fejlődése. — Perényi József: *Szemere Miklós irodalmi hagyatékából.* (II., bef. közl.) Tóth Endre, Kazinczy Gábor, Egressy Gábor, Gyulai Pál, Komócsy József és Zalár József levelei Szemere Miklóshoz s az utóbbinak egy keltezés nélküli levele Kazinczy Gáborhoz. — Horváth Konstantin: *Verseghy egy ismeretlen bölcselmi költeménye.* Az Irgalmasságról c. hosszabb töredékes vers közlése a zirci kéziratárban levő eredeti szöveg nyomán. — Gálos Rezső: *Kisfaludy Sándor levelei Heckenasthoz.* Németnyelvű levelek könyvkiadás ügyében. — Romhányi Gyula: *Szigligeti kiadatlan népszövege.* „A pákás“ c. 3 felv. színdarab tartalmi ismertetése a Nemzeti

Múzeumban levő kézirat nyomán. — Brisits Frigyes: *Adalékok Vörösmarty költői munkásságához*. Három töredék (Árpád Zalán ellen; Vigjáték-töredék; a Marót-bán töredéke) közlése a M. T. Akadémia Vörösmarty-kéziratai alapján. — Waldapfel József: *Láng Adám Genováva-dramája*. Adatközlés a Nemzeti Színház könyvtárának egyik kéziratából. — Gulyás József: *A legrégebb magyar emlékkönyv*. A sárospataki ref. koll. könyvtárában ránkmaradt Putnoki János, XVII. sz.-beli debreceni prédikátor albuma. A benne olvasható emléksorok nagyrészt 1617—22-ből valók s többnyire latinnyelvű idézetek. — Könyvismertetések. — Kozocsa Sándor: *Irodalomtörténeti repertorium* (1930. első fele). — 1931. évf. 1. sz. Gálos Rezső: *Kisfaludy Sándor ifjúsága*. Kisfaludy Sándor részletes életrajza — az újabban előkerült adatok felhasználásával — 1800-ig. — Csengery János: *Vergilius a magyar költészetben*. (I.) Már a magyar humanisták latin művei is tele vannak vergiliusi mondásokkal, remiszenciákkal és allusiókkal. Vergilius hatása érzik Szigetvár védelmének első latinnyelvű feldolgozásán a XVI. század második feléből való *De capto Sigetho c.* kis eposzon, melynek szerzője Schesaeus Keresztély, magyarországi szász költő. A XVI. században nem volt kedveltebb tárgy a magyar széphistóriáknak, mint a trójai monda. Az első eredeti magyar munka, amely Vergilius hatását tükrözi, Zrinyi M. *Obsidio Szigethianája*. (A szerző ezután számos párhuzam közlésével szemlélteti a hatás fokát.) — Waldapfel József: *Katona József és Veit Weber Tugendspiegele*. (I.) Eddig sem volt ismeretlen, hogy a Bánk bán költője is érdeklődéssel olvasta a lovagkor nálunk is népszerű feltámasztójának, a Veit Weber Minnesänger nevét felhasználó G. Ph. L. Leonhard Wächternek regényeit. Ő maga kétszer is utal rá a Bánk bán 1815-iki kéziratának jegyzeteiben; mind a kétszer Webers Sagen az utalás alakja, közelebbi megjelölés nélkül. E nyomon tovább haladva kitűnt, hogy Katona a Monostori Veronkában Veit Weber Tugendspiegel c. regénye második felének (Sagen der Vorzeit III. Band. 1792. 307—640 l.) meséjét öntötte, magyar földre hozván, drámai formába. A regény Adolf von Dachsburg lovag és Floribella dán királyleány kalandos története. Az elbeszélés sok részletét csaknem változtatás nélkül jeleníti meg Katona, a bennük idézett dialógus-foszlányokat is felhasználva. — Tolnai Vilmos: *Madách és Széchenyi*. Az az irodalomtörténeti megállapítás, mely Madách Civilizatorát Széchenyi hatására vezeti vissza, nem helytálló. A Civilizator ugyanis már készen volt, mikor a *Blick* megjelent. Valójában mind a két mű közvetlen származéka a *Rückblick*-nek, de egymástól teljesen független. — Brisits Frigyes: *Adalékok Vörösmarty Mihály életéhez és munkásságához*. Vörösmarty János levele Gyulai Pálhoz és özv. Vörösmarty Mihálynéhoz. — Marót Károly: *Egy műfogás Arany Jánosnál*. Észrevételek a Toldi estéje 31 versszaka egyik kitételének „Toldi vagy nem Toldi” jelentőségéről. — R. Hoffmann Mária: *Lisznay levelek*. Adatközlés. — Timár Kálmán: *Domonkos-apácák birtokába jutott kódexek*. Valószínű, hogy mind a Czech-, mind a Festetich-kódex Kinizsiné Magyar Benigna halála után, még 1531 előtt a margitszigeti domonkos-apácák kolostorába került. — Szabó T. Attila: *Fiátfalvi György pokolbeli látomása 1626-ból*. Hosszabb, verses mű közlése az Erdélyi Múzeum kéziratárának egy XVIII. sz. végi csonka kéziratot füzete (jelzete: 2679 sz.) nyomán. — Gulyás József: *Egy XVI. századi ének a halálról*. Adatközlés a sárospataki könyvtár kéziratából. — Gálos Rezső: *Horányi Elek levele Pray Györgyhez* (1769. XII. 4.).

— U. a.: *Barcsay Abrahám egy kiadatlan levele.* (1795. IX. 16.). — Waldapfel József: *Biberach és Tibortz neve.* A két név alighanem a Katona korában ismert színpadi hősök neve. — Császár Elemér: *Kazinczy ismeretlen levele* (1821. II. 1.). Eredetije a M. T. Akadémia levéltárában. — Szalay László: *Szász Károly verse Szalay József strkövére.* — Gulyás József: *Bólyai Farkas ismeretlen levele* (1840. VI. 5.). Egy Rayka nevű úrhoz intézett levél közlése a sárospataki könyvtárban levő eredeti kézirat nyomán. — Zlinszky Aladár és Császár Elemér: *Farkas Gyula; Magyar romantika.* Részletes bírálat. — Könyvismertetések. — Kozocsa Sádor: *Irodalomtörténeti repertorium.* — 2. sz. Viszota Gyula: *Kossuth küzdelme a Budapesti Érlapokért.* Mikor Kossuthnak a Pesti Hirlapban megjelent cikkei a bécsi kormánynak kellemetlenek kezdtek lenni, Landerer, a Pesti Hirlap kiadója azt kívánta Kossuthtól, hogy a hallgatóság fennáll, de alá nem írt szerződés ellenére 1844-től olcsóbban szerkessze a lapot. Kossuth e miatt 1844 június 30-ra felmondta a szerkesztést s Budapesti Érlapok címen új napilap engedélyezéséért folyamodott. Hosszas huza-vona után 1844 július 7-i kelettel a király úgy döntött, hogy a kérés nem teljesíthető. — Csengery János: *Vergilius a magyar költészetben* (II. és bef. közl.). Vergilius hatása költői irodalmunkban s különösen epikus költészetünk jelentős alkotásain kezdettől fogva szembetűnő. — Waldapfel József: *Katona József és Veit Weber Tugenspiegele.* A Monostori Veronika c. darab az irodalomtörténet számára minden kezdetlegessége s meséjének megmaradt képtelenségei ellenére nagy érték. — Adattár: Viszota Gyula: *Kossuth Lajos levelei a Budapesti Érlapok ügyében* (I.). Levelek Zsedényi Edéhez, gr. Mailáth Antalhoz, Procopius Györgyhöz 1844-ből; Kossuth folyamódványa a királyhoz. — Szücsi József: *Bajza levelei Kiss Sámuelhez* (I.) 1826—7-ből. — Gálos Rezső: *Faludi Ferenc levele Zala vármegyéhez* 1752-ből. — Brisits Frigyes: *Vörösmarty János nemesi oklevele.* 1638 márc. 4. — Gulyás József: *Gyulai Pál ismeretlen levelei* Warga Ferenchez (2), Szinnyei Gerzsonhoz: 1852—1861. — U. a.: Körösi Csoma Sándorra vonatkozó okmányok a pataki főiskolai könyvtár kéziratárában. — U. a.: *Kazinczy Ferenc levelei Rátkai Pálhoz* 1824—5-ből. — Timár Kálmán: *Szántó Arator István öregkora.* — U. a.: *Toldy Ferenc és Haynald Lajos.* — Major Ervin: *Adalék Verssghy költeményeinek forrásaihoz.* — Szabó T. Attila: *A várfalvi Fodor-Enekeskönyv és két éneke.* — Waldapfel József: *Eckartshausen és Katona.* — Dercze Lajos: *Csengery Antal ifjúkori költeményei.* — Darnay Kálmán: *Arany János levelei.* Szilágyi Sándorhoz: 1851, Kazinczy Gáborhoz: 1861—3, Aigner Lajoshoz 1862—76. — Hegyaljai Kiss Géza: *Jókai ismeretlen két strirata.* (Testvéreinek.) — Könyvismertetések. — Kozocsa Sádor: *Irodalomtörténeti repertorium.* 1930 második fele.

Literatura. Beszámoló a szellemi életről. Supka Géza folyóirata. — 1931. évf., 1—2. sz. Rónay Mária: *Három királyok a Nyulak szigetén.* Krudy Gyula: Szép Ernő és Szomorj Dezső élete a Margitszigeten. A három író csöndes elvonultságban tölti napjait. — Supka Géza: *A két Pekár.* Egybeveti Pekár Gyulának, mint a Petőfi-Társaság elnökének, márciusi közgyűlési beszédét, a régebbi regényciben jelentkező dekadenciával annak igazolására, hogy Pekár Gyula pályájának elején egészen másként látta a világot, mint ma. — *Az igazi Heckenast.* A híres pesti könyvkiadó egyben az osztrák

rendőrség kéme volt, amint ez a bécsi titkos levéltár adataiból kiderült. — Kemény István: *Magyar írók foglalkozásai a múltban és jelenben*. Egybeállítja az írók polgári foglalkozását. Régebben is, mint ma is, nagyon kevesen éltek meg az irodalomból, a magyar író inkább csak mellékfoglalkozás gyanánt foglalkozott az irodalommal. — 3. sz. Fodor Erzsébet: *Magyar tragédia Bécsben*. Megemlékezés Sámbock Jánosról, születésének 400. évfordulója alkalmából. — Péchy-Horváth Rezső: *Tóth Ede száz aranya a dombóvári állomáson*. Életrajzi adatok Tóth Ederől — Krimszky Géza egykori dombóvári állomásfőnök visszaemlékezései nyomán. — Kállay Miklós: *A magyar szellem a világ katolikus rőnesszanszában*. Balhiedelem, hogy a katolikus irodalom csak az ú. n. „fehér irodalom“ lagymatag cukroszive lehet, és hogy a katolikus irodalom alaplényegét tekintve optimista. A katolikus író benézhet, sőt betekintést engedhet az élet szédítő szakadékaiba is. — 4. sz. Rónay Mária: *Kazinczy Ferenc* (a XVIII. század-forduló magyar kultúrájának lelke). Alkalmi cikk Kazinczy halálának százéves fordulója alkalmából. — Kállay Miklós: *A mai katolikus magyar irodalom és munkatársai*. (Mécs L., Sík S. és Sárközi Gy. arcképeivel.) Legerősebb a mai katolikus irodalom a lírában; kevesebb és kevésbé jelentős tehetségeket mutathat fel a szépprózában; akárcsak külföldön, nálunk is a katolikus dráma találja meg legnehezebben a színpadi érvényesülés útját.

Magyar Könyvszemle. — 1930. évf., 1—2. sz. Bártfai Szabó László: *Széchenyi, Petőfi és az ellenzéki kör 1848-ban*. Megállapítható, hogy Petőfi és Széchenyi naplóinak, leveleinek hangja, ahol a múlt bűneinek ostorozásáról van szó, legtöbbször csak a szavak rendjében tér el egymástól, a meggyőződés ereje és heve, a haza szeretete és a vágy annak sorsán javítani, mindkettőben azonos. — Waldapfel József: *A hazai hírlap- és folyóiratirodalom történetéhez*. (Adatközlés.) A Magyar Kurír, a Magyar Merkúr s az Ephemerides politico-literariae c. lapokkal kapcsolatos irodalmi mozgalmak ismertetése, egyben Dayka Gábor és Földi János egy-egy eddig ismeretlen versének közlése. — Gulyás Pál: *A magyar könyvtermelés egy esztendeje*. Különböző szempontok szerint csoportosított, érdekes statisztikai adatok az 1928. évi magyar könyvtermelésről. — Tóth László: *Pázmány Péter ismeretlen levele a magyar pálosok reformja érdekében*. Adatközlés a M. N. Múzeum kéziratárában található eredeti szöveg alapján. — Iványi Béla: *Könyvek, könyvtárak, könyvnyomdák Magyarországon*. (III.). A XVI. századi magyar irodalom szempontjából tanulságos adatok közlése. — Asztalos Miklós: *Magyar diákok előadásáról szóló rektori hirdetmények Wittenbergből* (1652—1656). Adatközlés. — Pukánszky Kádár Jolán: *A Todoreszku—Horváth-Könyvtár ismeretlen régi magyar nyomtatványai* (III.). Bibliográfiai leírás. — Zoványi Jenő: *Adatok Szabó László Régi Magyar Könyvtárának III. kötetéhez a debreceni ref. kollégium könyvtárából*.

Magyar Nyelv. — 1930. évf., 9—10. sz. Tolnai Vilmos: *Makaróni nyelv és irodalom*. (II.) A szó igazi értelmében magyar makarónikus irodalomról beszélni nem lehet. Makarónizmus nálunk eleinte csupán szavakban mutatkozik, nem mint az irodalmi kórikum eszköze, hanem komoly szövegben, mint tolmácsa a latinul ki nem fejezhető fogalmaknak. Régi okleveleink,

történeti forrásaink hemzsegnek a latin szövegbe ágyazott magyar szavaktól, gyakran fölveszik a latin grammatika köntösét s így makaróni szavakká válnak. A makarónizmus ideje nálunk főkép a XVIII. század derekától a XIX. század közepéig terjed, az „aureum saeculum latinitatis“, mikor Vas Gereben szerint még a juhászok is latinizáltak. Legtöbbet Szirmay Hungaria in parabolis-ában találunk. Különös, hogy Csokonai, aki kómiikus költeményeiben ugyancsak él a szókeveréssel, makarónikumot nem írt. Arany és Petőfi levelezésében, egyéb bohóság közt, olvasunk egy magyar-angol makaróni levelet (1848. XI. 16.). Nagyobb számú makarónikus vers az önkényuralom korában bukkan föl az irodalomban. Megindítója Jókai, Példájára mások is írtak efféléket az éclapokban. Nagy mestere volt a nyelvhabaró kómiikumnak Ágai Adolf. (A cikk végül a leggyakoribb makaróni szavak egy kis gyűjteményét közli.) — Pais Dezső: *Glád.* Egy Anonymusnál előforduló személynév magyarázata. — 1931. évf., 3—4. sz. Jakubovich Emil: *A bögözi székely rovásbetűs felirat.* Az udvarhelymegyei bögözi református templom falán 1930-ban fölfedezett székely rovásírásos feliratot nyugodtan olvashatjuk „atya-isten“-nek. Ez a reformáció-előtti korból származó felirat rövidsége dacára is egyike legértékesebb rovásírásos emléküinknek. — Melich János: *Régi helyestrásunk iu jegyéről.* Nyelvtudományi fejtegetés. — Laziczus Gyula: *A prágai négy nyelvű sóhajlás.* Egy XV. századi magyar szókat tartalmazó szórványemlék. — Timár Kálmán: *A Münchener-kódex és Widmanstetter.* Adatok a Münchener-kódex első ismert tulajdonosának életéhez. — Sági István: *Négyes László.* Ünnepi megemlékezés a jeles tudósról születésének 70 éves fordulójára alkalmából. — 5—6. sz. Balogh József: *Mit tudunk a szentistváni Intelmek szerzőjéről?* Az Intelmekben oly irattal van dolgunk, amelynek mintái, eredetei, szerzője idegenek ugyan, azonban a magyar király nagy kezdeményezése nyomán, az ő erkölcsi és szellemi hozzájárulásával jött létre.

Magyar Nyelvőr. — 1931. évf., 3—6. sz. Bebesi István: *Petőfi nyomok Ady nyelvében.* (I.) Hosszabb nyelvészeti tanulmány a következő címszók szerint: 1. Tagadásos szóösszetételek Petőfinél és Adynál. 2. Összetett határozók Petőfinél és Adynál. 3. Kettős igekötő használata. 4. Fogalomkörjelölő összetételek. 5. Köznyelvbeli összetett szavak tagjainak helycseréje. 6. Jelölt tárgyias összetételek. 7. Igekötős igék továbbképzése. 8. Elvont főnevek... többes számban. — Gárdonyi József: *Hogyan tanult Gárdonyi Géza székelyül?* Gárdonyi Csulak Lajos Magyar Nyelvőrbeli levelének hatása alatt kezdte tanulmányozni a székely tájszólást. — Kardos Albert: *Kegyalak.* Egy, a Mohács o versből ismert szó története.

Magyar Szemle. — 1931. évf., 6. sz. Halász Gábor: *Regényeink társadalomszemlélete.* A nyugati regény módszerbeli átalakulásának, a regényformát bontó, fölényes, ironikus, gondolati játékokat történetbe öltöztető, a realizmuson túlhaladt mai stílusnak, a bonyolult intellektuális játékoknak fiataljainknál nyomát sem találjuk. — 7. sz. Pongrácz Kálmán: *Kisebbségi irodalmunk szelleme.* Az a szakadás, amely ma a kisebbségi és többségi irodalom között mutatkozik, nem subsztanciális, hanem időbeli. Összefüggésben van azzal, hogy művelője a fiatalabb generáció, amely sok elképzelésben már nem tudja magát azonosítani az idősebb csonkaországi szellemmel. Valószínű,

hogy idővel a magyar irodalom egysége újból helyre fog állni. — Asztalos Miklós: *Jókai Mór politikai beszédei*. Jókai minden felszólalása az országgyűlésen a jó ügyet szolgáló ember komoly tanúságtétele volt. Nincs egyetlen lazán szerkesztett vagy zavaros eszmevezetésű beszéd-politikai szónoklatnak 74 darabot tartalmazó két kötetében. Nyelve jólesően olvasható, humora még ma is elevenen hat s pátosza ma is hatásos.

Magyar Zsidó Szemle. — 1930. évf., 7—12. sz. — Zsoldos Jenő: *A biblia, a midrás és a zsidó: Mikes Törökországi Leveleiben*. (II.) A címben írt tétel részletes fejtegetése a következő címszavak szerint: Isten jó; Isten irgalma és kegyelme; Isten áldása; Isten segítsége; Isten vigasztal; Isten mindent lát és mindent tud; Isten megfizet; Isten dicsősége; Az első ember és az asszony; A víz mint bibliai képkiváltó motívum; A sátorlakás bibliai vonatkozásai. — Fürst Aladár: *Magyar írók a bécsi héber sajtóban*. A címben írt tárgy részletes ismertetése a *Die hebräische Publizistik in Wien* (1930) című háromkötetes mű adatai nyomán. — 1931. évf., 1. sz. Naményi Ernő: *Szász Károly egy levele Neumann Edéhez*. (Halas, 1897 szeptember 18.) Adatközlés. — Zsoldos Jenő: *A biblia, a midrás és a zsidó: Mikes Törökországi Leveleiben*. (III.) Az előző két füzetben megkezdett cikk folytatása a következő címszók szerint: Az igaz út és a jó cselekedetek; szenvedés-bűjdosás; ima; házasság; betegség; élet-halál; szeretet-megbocsátás. — 5. sz. Grünwald Miksa: *Magyar vonatkozás a héber nyelvújítás egyik művében*. Adatközlés. — Zsoldos Jenő: *A biblia, a midrás és a zsidó: Mikes Törökországi Leveleiben*. (IV.) Folytatás a következő címszók szerint: A fejedelmek; papok és apostolok; hála és háládatlanság. — Vidor Pál: *A zsidó lélek az irodalomban*. Móricz és Schöppflin, mikor a zsidó motívumokban nem fenyegető idegen elemet, hanem az egyetemes magyar irodalmat színező vonást látnak, komoly lépést tesznek a külső zsidókérdés megoldása felé.

Minerva. — 1930. évf., 8—10. sz. Turóczi-Trostler József: *Az Országokban Való Sok Romlásoknak Okairól*. (Forrástanulmány Magyar István könyvéről.) Magyar ismerte és fölhasználta Johannes Turmair-Aventinusnak (1477—1534), a XVI. század legnagyobb német történeti elbeszélőjének egyik, 1529 táján írt, nyomtatásban 1563-ban megjelent munkáját, melynek már címe is emlékeztet a magyar röpiratra. (... Ursachen unsers der Christen Jammers und noch grösseren Verderbens, wo man die Ursachen nicht abthut...). Egy másik forrására, Erasmusra, maga Magyar utal. Az Hadról És Vitézségről szóló fejezetében, „de még csak nem is sejteti, milyen mértékben függ tőle“. Egyébként itt is oly módon jár el, mint az előbbi művel kapcsolatban; hol szóserint fordítja Erasmust, hol pedig magyar megfelelőket keres egyik-másik gondolatához. Ezek szerint Magyarinak a magyar erasmisták s így a magyar szellem első „európaizálói“ között van helye. Magyar az egyetlen, aki „paradox egy kézben egycsít erasmista magyar szellemet, de úgy, hogy magyarságán van a nyomaték“. [Azok kedvéért, akik e tanulmány párhuzamos idézetei és utalásai alapján most már plágiumnak tekintenék a szóbanforgó röpiratot, nem árt megjegyezni, hogy Magyar — a címlapon — sajátmaga is jelzi egyéb szerzőktől való függését, ilyenformán: „mostan újonnan irattott és sok böles embereknek írásokból szereztetett hasznos könyvecské“.] —

Máté Károly: *A könyv morfológiája.* (Tanulmány a XVI—XVII. századi magyar irodalom történetéhez.) Hosszabb értekezés a magyar könyv formai fejlődéséről a XVI—XVII. században. Megállapítja azokat a tipikus jelenségeket, amelyek a könyvet külső és belső szerkezetében jellemzik; nevezetesen: a címlap kialakulását; az írói alázatosság és önérzet formáit, a dedikáció fejlődését, végül a könyvnyomtató és olvasóközönség kapcsolatát a könyvvel. Az érdekes dolgozat arra is felhívja a figyelmet, hogy a könyv külső formájának időnkénti változásaiban a szellemi és tartalmi lényeg változásai tükröződnek. „Az irodalomtörténet eddig nem kísérte figyelemmel a könyv formai sajátosságait, jöllehet az irodalom hordozója a könyv; az ember könyvet olvas, nem irodalmat.“ — Szerb Antal: *Vörösmarty-tanulmányok.* Az a kor, melyből Vörösmarty lélektörténetileg kisarjadt, a preromantika, mintegy kollektíve fölfedezte a realitástól elszakadás és megújulás lehetőségét. Hogy Vörösmartynak egyéni diszpozíciója volt erre az önmagába-térésre, azt nyilvánvalóvá teszi egész költészetének önközéppontú jellege és verseinek indítékai. Ilyen a halál-vágy, vagyis a vágyódás a létezés oly formája után, melyet nem érnek el a külső világ támadásai. Vörösmarty egyéni mitológiájában pedig fölismerhetők a kollektív tudatalatti archaisztikus képzetek. Az idetartozó alkotó tudatállapot emlékei a Tündérvölgy és a Délsziget c. művei. Az előbbi „erotikus“ eposz, mint az alexandriai epillionok, melyekhez Vörösmarty kisebb epizódit hasonlítani szokták. A heroizmus centralis érzületi helyét a szerelem foglalja el. Az a mód, ahogyan Vörösmarty a Tündérvölgyet leírja, emlékeztet középkori és más misztikusok paradicsomvízióira, melyeket a magyar költő nem ismerhetett. A Tündérvölgynél jelentékenyebb a Délsziget, mely ha elkészült volna, Vörösmarty történetfilozófiáját adta volna. Mert valami efféle a Délsziget: mithosz az emberiség és az egyes ember történetéről, amint a magábavonuló lélek az önmaga mithikus rétegeiben felleli, vízió alakjában elraktározódva az emberiség egész történetét. A Magyarvár és a Rom ismét belülről való költemények. A Rom és a Délsziget a mai ember számára azért oly vonzó, mert ezekben van meg legtisztábban az a valami, amiért Vörösmartyt a magyar irodalom egyik legnagyobbjának tartjuk. — 1931. évf., 1—4. sz. Farkas Gyula: *Táj- é nemzedék-szemlélet a magyar irodalomban.* A nemzedék-szemléletnek a magyar irodalmi fejlődés áttekintésében megvan a jogosultsága, habár csak egy határozott korra vonatkozóan, melyben a nemzedék-megoszlás tudatos. A nemzedékek megértésén át jutunk el a korszellem megértéséhez, a korszellem művészi kifejezését pedig a kor stílusában találjuk meg. Ez a hármas fokozat alkotja egy nemzedék-szemléleten alapuló szellem-történeti áttekintés három nagy fejezetét. — Kardos Tibor: *A laikus mozgalom magyar bibliája.* A legrégibb magyar bibliafordítás szerzője falusi pap, aki belekerül a kelyhes mozgalomba és végül gyülekezetével együtt kivándorolni kénytelen. Fordítása laikusokat szolgáló evangéliarium, zoltárfordítás, buzdító és vigasztaló olvasmány.

Napkelet. — 1931. évf., 1. sz. Just Béla: *Mécs László.* Mécs László metafizikája: Isten a centrális pont, mely egyensúlyban tartja a körülötte forgó emberéleteket. De az embersorsok külön-külön forognak; mindenki egy külön világ. Mécs Sturm und Drang-korszakában a szerelem állandó, szinte önkínzó probléma, azután jön egy korszak, melyben a primitívtség után vágya-

kozik: távol élni mindenkitől; a végső korszak eszmei tartalma: „Maradok örök völégénynek.“ Egész költészetén szinte beteges halálfélelem vonul végig. Sötét, néha vigasztalan pesszimizmus árad verseiből. A szociális problémák iránt való érdeklődése már első verseiben jelentkezik. A nyomor-motívum állandóan felbukkan Mécs verseiben, részint konkrét képekben, részint általánosítva (Szegény emberek). Első kötetéből csaknem teljesen hiányzik a magyar hang; később a magyar vonatkozások egészen újszerű vallási szimbólizmussal szólnak meg. — 4. sz. Mészöly Gedeon: *Az ó-magyar Mária-siralom*. Az első magyar verses emlék szövegének egykorú és mai kiejtés szerinti közlése a hozzátartozó jegyzetekkel. — 5. sz. Rédey Tivadar: *Péterfy Jenő mint dramaturg*. A Nemzeti Színház Szigligeti igazgatóságának műsora és színészete számunkra a Gyulai meg Salamon Ferenc dramaturgiai dolgozatainak két-két kötetében eleven, a Paulay-korra most a Péterfy-bírálatainak gyűjteménye lesz egyik főforrása. — 6. sz. Brisits Frigyes: *A magyar irodalmi műveltség kezdetei*. Horváth János ilyenmű új könyvének tanulmányserű bírálata. — Kardevan Károly: *Madách-revizió*. „Oly nagyjelentőségű mű magyarázata, mint amilyen Az Ember Tragédiája, nemcsak az irodalom kérdése, hanem közügy is... Talán nem bizzar a gondolat, hogy ankétszerűen kellene vele foglalkozni, mint más közüggyel, elfogadott magyarázatát meg kellene íratni...“ — 8. sz. Halász Gábor: *Kazinczy emlékezete*. (I.) Kazinczy egyéniségének és vezérszerepének tanulmányserű bemutatása — a jeles író halálának százéves fordulója alkalmából.

Népünk és Nyelvünk. — 1931. évf. 1—3. sz. Szendrey Zsigmond: *A népi felirat-költészetéről*. Verses szövegű ház-, kulacs-, kocsma-, templom- és szentképfeliratok közlése. — 4—6. sz. Mészöly Gedeon: *Mátyási József és „Kalászkaparék“-ja*. Mátyásinak Kalászkaparék címmel két helyen van kéziratot versgyűjteménye: a M. T. Akadémia és a kecskeméti Ref. Főiskola Könyvtárában. A kézirat legszebb darabja a „Sorsával elégedő Gulyásnak Pásztori Dallja“ (1823). A tanulmány e darabot betűhíven közli és részletesen elemzi s méltatja.

Pannonhalmi Szemle. — 1931. évf. 2. sz. Hein Tádé: *Zilahy Lajos*. Zilahy egyénisége legteljesebben A két fogoly c. regényében nyilatkozik.

Pásztortűz. — 1930. évf. 18. sz. Kovács László: *Ady* (Gallas Nándor plakettjének fényképével). Rövid költői arckép, az „összes versek“ egykötetes kiadásának megjelenése alkalmából. „Ő az ifjúság poétája... bármennyire mondhatják, hogy nem lehet az ifjúság ideálja.“ — 19. sz. Komáromi János: *Valamit — sajátmagamról*. Önéletrajzi adatok. — Vajthó László: *Komáromi János*. A lírikus-epikus Komárominak a szájhagyomány a legfőbb forrása. Komáromi nemesítője a könnyű fajsúlyú szerelmi regénynek: irodalmi ízt ad neki. Rengeteg alakja közül vagy tíz-tizenkettő eredeti alkotás, egészen az övé: gazdagította velük a magyar regény- és novellaköltés galériáját. — Gulyás Károly: *Milyen volt Bolyai János?* Bolyai János fia, az 1911-ben 72-ik életévében levő Dénes arcképének közlése azzal a megjegyzéssel, hogy a szájhagyomány szerint a fiú nagyon hasonlított apjához. — 20. sz. Babits Mihály: *Önmagamról* (képpel). Csevegészerű vázlatos pályááttekintés. —

Kovács László: *Babits*. Adyt is beleszámítva ő a legbátrabb költő az új magyar irodalomban; saját táborában is harcolnia kellett, sok-sok régi kincs tudatával és védelmével sokfelé kötve volt. Szellemének állandó a bölcséleti érdekeltsege. Ennek bizonyosságai irodalmi tanulmányai. Regényei, műfordításai is értékek. Életmunkájával már a legmagasabbra szállt, de ereje teljében áll ma is. — 21. sz. Szántó György: *Regényvázlat első személyben*. (A szerző arcképével.) A szerző eddigi életének rövid, érdekes pályarajza. — Baktai Ervin: *Kőrösi Csoma Sándor a tibeti lámák közt*. A szerző látogatásának leírása két tibeti kolostorban, hol egykor a neves magyar utazó tartózkodott. — Figyelő: *Madách a világhíresség útján*. Hír arról, hogy Hevesi Sándor ajánlatára a londoni egyetem elhatározta Az ember tragédiája angol nyelven való kiadását. A new-yorki World kritikusanak, Ch. M. Meltzernek műfordításában megjelenő könyv Vajda Pál prózai átültetésén alapul. — Gopcsa László: *Gárdonyi és Brassai*. Brassai észrevételei Gárdonyinak hozzáintézet alkalmi versére. — 22. sz. Kosáryné Réz Lola: *Az én élettörténetem*. Tárcaszerű önéletrajz. — 23. sz. Reményik Sándor: *Szabolcska Mihály*. Megemlékezés a költőről halála alkalmából. — Tamási Aron: *Elni és írni*. A szerző visszaemlékezése gyermekkorára. (A szerző otthona képével.) — Horváth Árpád: *Az újjászületett Bánk bán*. (A darab kolozsvári bemutatóján előadott tájékoztató.) Az igazi színháznak mindig azt a többet kell kibontania, produkálnia a daraból, amit az író nemcsak megírt, hanem amit meg is álmodott. — 24. sz. Mécs László: *Önvallomás*. Önjellemző tárcsa. — 25–26. sz. Szász Károly: *Búcsú Erdélytől*. Emlékezés Szász Károly püspökre. — Bartalis János: *Önvallomás — hitvallás*. Önéletrajzi visszapillantás. (Arcképpel.) — 1931. évf. 1. sz. Sik Sándor: *Az én utam*. (A szerző képmásával.) Önéletrajzi adatok. — 2. sz. R. Berde Mária: *Eletemről*. Önjellemző sorok. — 6. sz. Nyíró József: *Írás régi dolgokról*. (Arcképpel.) Önéletrajzi jegyzetek. — 11. sz. Hunyady Sándor: *Hová tartozom?* Erdekes önjellemző sorok. — Biró Vencel: *Br. Apor Péter házassága*. A jeles emlékiratíró br. Apor Péter lakodalma Kálnoky Sámuel erdélyi főúr leányával 1699 június 28-án Kolozsvárott ment végbe.

Protestáns Szemle. — 1930. évf. 10. sz. Muraközy Gyula: *Szabolcska Mihály*. Szabolcska költészete sztatikus volt egy dinamikus világban. Nem lehet nála fejlődésről beszélni, mert hiszen amikor megszólalt, kora ujjongva ismerte meg benne önmagát és Szabolcska hű maradt ahhoz a világhoz, mely sem hozzá, sem önmagához nem maradt hűségese. Ady vallásos keresése olyan nyugtalanul bolyong, mint a bibliai ördögös. Mindebből Szabolcskában semmi sincs. Ő a karácsony boldog trubadurja. Szabolcska világa eltűnt. De Szabolcska nagysága éppen az, hogy amennyire egy emberöltőnek ajka és álma volt, éppen annyira lesz egy csomó dalával az időfölötti magyarságnak énekese. — Maróthy Jenő: *Bethlen Gábor tudósai*. Novella. (Főbb szereplői: Bojthy Gáspár, Alsted, Bisterfeld, Ujfalussy Imre, Keresztúry Pál.) — Szegedi István: *Irodalmunk hanyatlása*. Eddig minden anyanyelv, amelyen író írt, a legmagasabb irodalmi teljesség fokán is bizonyos mértékben tájshólás volt. Ezek a tájshólások veszedelmesen közelednek a kiegyenlítődéshez. — Trócsányi György: *Szemerei Szemere György* (1863–1930). Színpadi művei közül maradandó értékű a Siralomházban c. dramolett és regényei között ő maga a Ronthó Böszörmény-t tekintette legsikerültebbnek. S ha alko-

tásait utól is éri majd a könyvek fátuma, a magyar úrról és a magyar parasztról készített néhány pompás rajza meg fog maradni s a magyar múltba néző kutatás e kor dzsentrijeinek megítéléséhez hiteles és értékes adalékokat fog találni. — 1931. évf. 1. sz. Karácsony Sándor: *Komáromi János*. Az író életmateriája gyermekkori emlékeivel kezdődik: Szegény parasztfiú, a Tót Lapály szülöttje. Innen hozta remekbe szabott alakjait. De nemcsak kívülről övé ez a világ, övé a szegény ember élete, minden szegényszagával és árvaságával egyetemben. Legértékesebb öröksége: a gyermek hangulatai és látás-módja. A diákélet is mély nyomokat hagyott a lelkén. Néha Achilles sarka: a fordító diákszem. A férfi Komárominak nagyon komoly témái vannak. Robusztusan egészséges világ ez, amelyből hiányzik a család és hűtlenség motívuma. A gyermekei is valósággal ösztönéletet élő kis emberpalánták. Komáromi János a mai magyar élet leggyermekibb alázatosságú és legőszintébb krónikása; az értelmetlen sors értelmét csak gyerekszemmel, diákfilozófiával, szerelmes szívvel lehetett kibetűzni. — Hencze Béla: *Farkas Gyula: A magyar romantika*. Válasz Karácsony Sándornak ugyanezen könyvről a Prot. Szemle 1930. év nov. füzetében megjelent bírálatára. Hencze szerint „Karácsony Sándor kicsinyes és elfogult támadást intéz Farkas Gyula ellen, melyben nemcsak hogy az egész könyv tartalmát, szellemét elveszejtí, de tévedést tévedésre halmoz izgatottságában.“ — Karácsony Sándor: *Válasz Hencze Bélának*. Karácsony 12 pontba foglalva részletesen cáfolja Henczének a Farkas-féle könyv bírálatára tett megjegyzéseit s egyben felel a hozzáintézett kérdésekre. Végső megállapítása szerint: „Farkas Gyula könyve már csak azért sem sikerült, mert nem sikerülhetett“ (t. i. a cikkben előbb kifejtettek értelmében). — 4. ez. Révész Imre: *Írányatos-e a magyar protestáns történetírás?* A komoly igazságkeresés a történelemben sohasem fajulhat el sem a katolicizmus, sem a protestantizmus tudatos apológiájává. — 5. sz. Karácsony Sándor: *Szabó Pál*. Látogatás a Biharugrán élő, újabban feltűnt, földműves-írónál. — Kéky Lajos: *Jakab Ödön* (1854—1931). Nekrolog.

Századok. — 1930. évf. 9—10. sz. Madzsar Imre: *Szent Imre herceg legendája*. Sz. Imre legendája valószínűleg a XII. sz. második évtizedében keletkezett. Történetéből kitűnik, hogy „az első magyar királyfi nemes alakja eszményi pártfogó gyanánt ott szerepelt annál a nevezetes reformmozgalomnál is, amely az említett időszakban a magyar katolikus egyházat a nyugati fejlődés nyomán újjáalakította és ma is szilárdan fennálló, életképesnek bizonyult vonásokkal gazdagította.“

Széphalom. — 1930. évf., 7—9. sz. Cs. Juhász László: *R. F. Arnold Madáchról*. Robert Franz Arnold a bécsi egyetem ismert nevű tanára 1930 ban a bécsi Goethe-Társaságban tartott előadása során több filozófiai drámával együtt az Ember Tragédiáját is megemlíti és azt mondja, hogy a felsemelt művek csupán a Faust zseniális változatai. Sajnálatos, hogy Arnold, bár 1912-ben hangoztatott hibás bírálatát helyesbítette, még mindig ily hiányosan s egyoldalúan nyilatkozik irodalmunk e jeles alkotásáról. — Zolnai Béla: *Még egyszer: Erdély monológia*. Helyreigazító észrevételek a szerzőnek Erdély monológia című cikkét érintő s a Budapesti Hírlapban megjelent visszhangokra. — Baranyai Zoltán: *Magyar diplomáciai nyelvr.* Czákó István Hiva-

talos nyelvhasználat a nemzetközi jogban c. tanulmányát ismertette, a szerző rámutat arra, hogy érdemes és kívánatos volna megírni a magyar diplomáciai nyelv történetét. — 10—12. sz. Zolnai Béla: *Bécsi Biedermeier*. Szakítani minden klasszicizmussal és felhőkben járó romantikával; kibővíteni a művészetnek korlátait a polgári és népi élet befogadására; tükröt tartani a jelenkor elé és figyelmeztője lenni a páthosználküli, de bájosabb, idillikus élet nyilvánulásainak: ezt a földadatot vállalta az úttörő biedermaier, amelynek megértése közelebb vezet bennünket a század lírai realizmusának legnagyobb költőjéhez, Petőfihez. — 1931. évf., 3—4. sz. Szalay József: *A könyvről és könyvszeretetről*. Granger Jakab, a XVIII. században angol lelkész azt a bibliofil fogást honosította meg, hogy könyveihez még sok, a könyvre vonatkozó képmellékletet is köttetett. Példája követésre talált s rendszerét „grangerizálás”-nak nevezzük. [A szerző saját gyűjteménye alapján érdekes példákat sorol fel az ily módon kezelt magyar művek közül.] — *Böhm Károly önéletrajza*. Adatközlés. — Garázda Péter: *Móricz Zsigmond, Hegedűs Loránt és az irodalmi mendőlecskék*. Széjlegyzetek a Hegedűs—Császár—Móricz-vitához. — Boross Mihály: *Kisfaludy Károly szent, mert ember volt*. A szegedi Városi Színházban előadott Költő című dráma szerzőjének reflexiói a darabjáról írt kritika kapcsán.

Theológiai Szemle. — 1929. évf. 4—6. sz. Gulyás József: *Egyháztörténeti háttérű, ismeretlen énekek*. XVII—XVIII. századi prot. vallási vonatkozású versek közlése. — U. a.: *Nagy István, református énekról*. Az 1770—1871-ig élt jeles, hajduböszörményi ref. lelkész életének és munkásságának ismertetése. Allítólag ez volt az a kálvinista pap, aki az ismert adoma szerint Csokonait csapért küldte a szomszédba. — „*Keresztesi József akadémiai utazása a külföldön*” (folyt.). Adatközlés. — 1931. évf. 1—3. sz. Soós Béla: *Mélius Péter Szentháromságтана*. Hosszabb hittudományi értekezés. — „*Keresztesi József akadémiai utazása a külföldön*.” (Folyt.) Adatközlés. — 4—6. sz. Gulyás József: *Két ismeretlen vallásos költő*. (Bessenyei Anna és Bessenyei Boldizsár.) Adatközlés. — „*Keresztesi József akadémiai utazása a külföldön*.” (Folyt.) Adatközlés.

Ungarische Jahrbücher. — 1930. évf., 4. sz. Eduard v. Wertheimer: *Marini und Kossuth*. Kastner Jenő ily című, olasz nyelven kiadott könyvének elismerő bírálata. — Dezső v. Keresztúry: *Literaturgeschichtliche Grundbegriffe*. Thienemann Tivadar Irodalomtörténeti alapfogalmak c. munkájának ismertetése és kritikája. — 1931. évf., 1—2. sz. Georg Kristóf: *Die Gestalt Gabriel Bethlens in der zeitgenössischen deutschen Dichtung*. Tanulmány arról, hogy minőnek rajzolja Bethlen Gábor alakját az egykorú német költészet.

Vasárnap. (Arad.) — 1930. évf. 2—3. sz. Alszeghy Zsolt: *A mi költőink*. Harsányi Lajos, Sik Sándor és Mécs László költői arképe. E három katolikus magyar poéta három generáció katolikus lelkének három különböző megnyilatkozását tette művészetté. Harsányi költészetének egén még a háború előtti magyar ég kéksége ragyog. A költő lelke annak a katolikumnak a tükre, amely befelé fordul, amely az egyes ember vallásos megtisztulásán munkál. Sik Sándor költészetén érezzük, hogy ihlető érzéseinek java a század második

tizedének kohójában pattant ki. Mécs László annak az évtizednek a költője, amely telve van a szociális tett nélkülözhetetlenségének tudatával, amely a fájó szeretetet szociális reformra szeretné átváltani. — 23. sz. Fischer Aladár: *Perdöntés a legrégebb magyar bibliafordítás irodalmi pörében*. Újabban előkerült bizonyítékok alapján megállapítható, hogy első bibliafordításunkat a Moldvába menekült Tamás és Bálint készítette (más szóval, hogy a huszita eredet kétségtelen.) — Vándorné Kövér Ilona: *Petőfi-kultusz Kiskőrösön*, Adatok a címben írt tárgyhoz. — 26. sz. Léstyán József: *A Batthyány-könyvtár középkori imádságos könyve*. A Burgundi-kódex néven ismert, szép képekkel díszített, latin kéziratos imádságos könyv népszerű ismertetése (hét miniatúra-képpel). — 1931. évf. 10. sz. Berthe Nándor: *Zilahy Lajos*. (Írói arckép.) Zilahynál nem a külső eseményeken van a fősúly, hanem abban a hatásban, amelyet a helyzetek embereire gyakorolnak.